

Sygn. akt II CSK 394/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

SSN Joanna Misztal-Konecka

w sprawie z powództwa (...) Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W.
przeciwko W. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 19 września 2019 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 15 listopada 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od W. P. na rzecz (...) Niestandaryzowanego
Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z
siedzibą w W. kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych)
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 listopada 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanej W. P. od wyroku częściowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 6 października 2016 r., którym zasądzono od pozwanej na rzecz powoda (...) Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego w W. (dalej: Fundusz) kwotę 199.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 17 maja 2016 r. do dnia zapłaty, zastrzegając pozwanej prawo powoływania się w postępowaniu egzekucyjnym na ograniczenie jej odpowiedzialności do nieruchomości położonej w P., dla której Sąd Rejonowy w P. VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi KW nr (...), i kwotę 251.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 2 lipca 2016 r. do dnia zapłaty, zastrzegając pozwanej prawo powoływania się w postępowaniu egzekucyjnym na ograniczenie jej odpowiedzialności do nieruchomości położonej w P., dla której ten Sąd prowadzi KW nr (...) (pkt 1), oddalił powództwo co do odsetek od kwoty 251.000 zł za okres 17 maja 2016 r. - 1 lipca 2016 r. (pkt 2), umorzył postępowanie w pozostałej części w stosunku do pozwanej (pkt 3) i zasądził od niej na rzecz powoda kwotę 12.025 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 4). Ponadto Sąd Apelacyjny rozstrzygnął o kosztach postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy wskazał, że wyrok jest wyrokiem częściowym, gdyż w stosunku do pozwanego Z. P. postępowanie jest zawieszone z uwagi na jego śmierć. Sąd ten ustalił, że W. P. i Z. P. byli właścicielami, na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej, nieruchomości położonej w P. przy ul. S., o powierzchni 1.914 m², dla której Sąd Rejonowy w P. prowadzi KW nr (...). Na nieruchomości została ustanowiona hipoteka umowna zwykła w wysokości 200.000 zł celem zabezpieczenia kredytu na działalność gospodarczą, a wierzycielem hipotecznym jest (...). Ponadto W. i Z. P. byli również właścicielami na zasadach wspólności ustawowej małżeńskiej lokalu mieszkalnego, stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w P. przy ul. G., o powierzchni 1.450 m², dla której ww. Sąd prowadzi KW nr (...). Na tej nieruchomości została ustanowiona hipoteka umowna zwykła w wysokości 252.000 euro celem zabezpieczenia kredytu obrotowego, a wierzycielem

hipotecznym jest również Fundusz. Wierzytelności z obu umów kredytowych przysługiwały pierwotnie (...) Banku (...) S.A. w W. (dalej: Bank), który w dniu 22 grudnia 2014 r. zawarł z powodem umowę sprzedaży portfela wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie przysługujących Bankowi wobec przedsiębiorców z tytułu kredytów inwestycyjnych. Portfel zbytych wierzytelności obejmował między innymi wierzytelności kredytowe wobec PHW O. sp. j. Z. P. i W. P., które zostały zabezpieczone na wyżej opisanych nieruchomościach wpisami hipotek. Pismami nadanymi w dniu 9 lutego 2006 r. i 29 marca 2016 r. powód wezwał pozwanych do zapłaty zadłużenia wynikającego z umów kredytowych. Z. P. zmarł w dniu 28 kwietnia 2016 r.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo jest zasadne. Hipoteka na nieruchomościach stanowiących współwłasność pozwanej została ustanowiona przed nowelizacją ustawy o księgach wieczystych i hipotece z dnia 26 czerwca 2009 r. Nieruchomości stanowiące współwłasność pozwanych zostały obciążone hipotekami zwykłymi do kwot 200.000 zł i 252.000 euro. Pozwana nie kwestionowała istnienia i wysokości wierzytelności przysługujących poprzedniemu wierzycielowi, czyli Bankowi, natomiast kwestionowała legitymację czynną procesową powoda oraz podniosła zarzut przedawnienia. Sąd Okręgowy podkreślił jednak, że z odpisów z ksiąg wieczystych wynika, że w obu tych księgach, jako wierzyciel hipoteczny, wpisany jest powodowy Fundusz, zatem przysługuje mu legitymacja do dochodzenia od dłużników rzeczowych wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie. Za niezasadny Sąd ten uznał zarzut przedawnienia, z uwagi na treść art. 77 u.k.w.h., który stanowi, że przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia w nieruchomości obciążonej. Przepisu tego nie stosuje się do roszczeń o odsetki. Powód zażądał od pozwanych wyłącznie należności głównych, a żądane kwoty mieściły się w sumach hipotek wpisanych do ksiąg wieczystych, w związku z czym zarzut przedawnienia okazał się nieskuteczny albowiem nie ma w tym przypadku zastosowania art. 117 k.c. Sąd Okręgowy również rozważył, że jeżeli art. 78 § 1 u.k.w.h. wskazuje, iż wymagalność wierzytelności hipotecznej zależy od wypowiedzenia przez wierzyciela, wypowiedzenie jest skuteczne względem właściciela nieruchomości

niebędącego dłużnikiem osobistym, gdy było dokonane w stosunku do niego. Pozwana nie kwestionowała wymagalności wierzytelności dochodzonych pozwem, ale gdyby nawet założyć, że wymagalność zależała od wypowiedzenia, to jego skutki nastąpiły co najmniej z chwilą doręczenia pozwanej odpisu pozwu.

W apelacji od powyższego wyroku Sądu Okręgowego pozwana zarzuciła naruszenie przepisów postępowania poprzez pominięcie zgłaszanych przez nią wniosków dowodowych i tym samym błędne ustalenie stanu faktycznego, a także, że roszczenie jest przedawnione, a powód nie udowodnił skuteczności cesji wierzytelności w stosunku do pozwanej, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął jako własne ustalenia faktyczne oraz ocenę prawną dokonaną przez Sąd Okręgowy. Powołał się na art. 65 u.k.w.h., zgodnie z którym w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności wynikającej z określonego stosunku prawnego można nieruchomości obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości bez względu na to, czyją stała się własnością, i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości. Przepis art. 71 tej ustawy ustanawia domniemanie istnienia prawa wynikającego z wpisu hipoteki, jeżeli chodzi o odpowiedzialność z nieruchomości. Tak więc powód, który jest wpisany do księgi wieczystej jako wierzyciel hipoteczny, może posłużyć się tym domniemaniem i zaspokoić się - zgodnie z art. 65 u.k.w.h. - z hipoteki z nieruchomości. Pozwana nie wykazała, aby wierzytelność hipoteczna nie przysługiwała powodowi, a przed Sądem II Instancji nie podważyła domniemań płynących z wpisów w księdze wieczystej. Podstawowy zarzut pozwanej, że doszło do przedawnienia roszczenia majątkowego, nie ma uzasadnienia, gdyż zgodnie z prawidłowo powołanym przez Sąd I Instancji art. 77 u.k.w.h. przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnień wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej. Oznacza to, że strona powodowa może dochodzić od dłużnika rzeczowego, jakim w tym postępowaniu jest pozwana, również wierzytelności przedawnionych na zasadach ogólnych, ale zgodnie z art. 77 u.k.w.h. takie roszczenie się nie przedawnia. Wtórne znaczenie ma kwestia przelewu wierzytelności i skuteczności przeniesienia praw z umowy

kredytowej przez Bank, który udzielał kredytu, na powodowy Fundusz, albowiem powód może posługiwać się domniemaniami płynącymi z księgi wieczystej. Również dokument złożony na ostatniej rozprawie przez stronę pozwaną, tj. pozew o usunięcie niezgodności pomiędzy stanem ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym, nie może zmienić tej oceny, ponieważ tak długo, jak długo nie nastąpiła zmiany w księdze wieczystej, tak długo wierzycielowi hipotecznemu przysługuje prawo posługiwania się domniemaniami wynikającymi z księgi wieczystej. Ponadto ten pozew został złożony na dwa dni przed rozprawą apelacyjną, jest niepodpisany i - zdaniem Sądu Apelacyjnego - trudno przyjąć, czy w ogóle taka sprawa zawiśnie przed Sądem Rejonowym, niezależnie od zasadności takiego powództwa.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku w całości wniosła pozwana, zarzucając naruszenie:

1) przepisów prawa materialnego:

- art. 3 ust. 1 w zw. z art. 73 u.k.w.h. poprzez błędną wykładnię i ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na mylnym przyjęciu, że w sprawie prowadzonej z powództwa nabywcy wierzytelności hipotecznej przeciwko dłużnikowi wierzytelności hipotecznej nie podlegają badaniu zarzuty związane ze skutecznością umowy zbycia wierzytelności hipotecznej, w tym określone w art. 95 ust. 5 w zw. z art. 95 ust. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (aktualnie: t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2187 ze zm.; dalej: pr. bank.), związane z uzyskaniem zgody na rozporządzenie wierzytelnością hipoteczną właściciela nieruchomości, co w konsekwencji skutkowało nierozpoznanie sprawy, co do jej istoty;

- art. 509 § 1 k.c. w zw. art. 95 ust. 5 w zw. z art. 95 ust. 4 pr. bank. w zw. z art. 63 § 1 k.c. poprzez błędną subsumcję i ich niewłaściwe niezastosowanie, skutkujące uznaniem skuteczności umowy przenoszącej wierzytelność bankową na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego, mimo że w świetle bezspornego stanu faktycznego sprawy pozwani, będący właścicielami nieruchomości, nie złożyli oświadczenia wyrażającego zgodę na przeniesienie na rzecz cesjonariusza zabezpieczenia hipotecznego;

2) naruszenie przepisów prawa procesowego, mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 386 § 4 w zw. z art. 317 § 1 i w zw. z art. 321 § 1 k.p.c., poprzez oddalenie apelacji pozwanej, mimo że sprawa nie nadawała się do częściowego rozstrzygnięcia, a orzekając wyrokiem częściowym Sąd nie rozpoznał istoty sprawy i orzekł ponad żądanie pozwu.

W oparciu o powyższe zarzuty, pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pierwszy zarzut, jaki podlegał rozpoznaniu, dotyczył naruszenia - zdaniem skarżącej - przepisów prawa procesowego, co miało polegać na tym, że sprawa nie nadawała się do częściowego rozstrzygnięcia, a orzekając wyrokiem częściowym, Sąd *meriti* nie rozpoznał istoty sprawy i orzekł ponad żądanie pozwu.

Wydanie wyroku częściowego przez Sąd Okręgowy było konsekwencją śmierci jednego z pozwanych. Zgodnie z art. 317 § 1 k.p.c. sąd może wydać wyrok częściowy, jeżeli nadaje się do rozstrzygnięcia tylko część żądania lub niektóre z żądań pozwu. Co prawda, w orzecznictwie został wyrażony pogląd, że w sytuacji, gdy powód żądał zasądzenia solidarnie zadośćuczynienia od obu pozwanych, brak jest podstaw do wydania wyroku częściowego w stosunku tylko do jednego z nich, gdyż skoro powód jest zainteresowany, aby uzyskać solidarną odpowiedzialność obu pozwanych, to wyrok dotyczący tylko jednego z dłużników jest orzeczeniem wbrew regule zawartej w art. 321 k.p.c. (zob. wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 204/11, niepubl.), jednak nie sposób go podzielić. Jedynie bowiem współuczestnictwa konieczne (art. 72 § 2 k.p.c.) i jednolite (art. 73 § 2 k.p.c.) uzasadniają konieczność występowania w sprawie wszystkich współuczestników, co sprzeciwia się wydaniu wyroku częściowego (podmiotowo). Przede wszystkim dłużnik solidarny może bronić się zarzutami, które przysługują mu osobiście względem wierzyciela, jak i zarzutami, które z względu na sposób powstania lub treść zobowiązania są wspólne wszystkim dłużnikom. Daje to możliwość obrony

również zarzutami, które mógłby podnieść inny z dłużników. Rozstrzygnięcie w odniesieniu do jednego z dłużników (pозwanych) nie zamyka drogi powodowi do dalszego postępowania w stosunku do drugiego z dłużników. Jeżeli wyrok (częściowy) w stosunku do jednego z pozwanych uprawomocni się, rozstrzygnięcie wydane w stosunku do drugiego z pozwanych powinno zawierać zastrzeżenie o solidarnej odpowiedzialności dłużników (pозwanych), a więc odwołanie się do rozstrzygnięcia wydanego w stosunku do pierwszego z pozwanych. Pozwoli to zapobiec powstaniu (jeżeli powództwo wobec pozwanych zostanie uwzględnione) odrębnych tytułów wykonawczych (po nadaniu klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym) dotyczących tego samego roszczenia. Nie ma zatem przeszkód, aby w odniesieniu do pozwanych solidarnie został wydany wyrok częściowy (art. 317 § 1 k.p.c.).

Jeżeli chodzi o zarzuty naruszenia prawa materialnego, to wszystkie dotyczyły jednej kwestii, tj. legitymacji czynnej Funduszu, co miało być związane z kwestią ważności umowy przelewu wierzytelności, na podstawie której powód nabył wierzytelność w stosunku do m.in. pozwanej. Ta umowa została zawarta w dniu 22 grudnia 2014 r.

Stosownie do art. 509 k.c. wierzyciel może - bez zgody dłużnika - przenieść wierzytelność, wraz z którą przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa. Jeżeli chodzi o przelew wierzytelności hipotecznej (a z taką mieliśmy do czynienia w niniejszej sprawie), to ogólna zasada wynika z art. 79 ust. 1 u.k.w.h. - w przypadku przelewu wierzytelności hipotecznej na nabywcę przechodzi również hipoteka, chyba że ustawa stanowi inaczej, z tym że do przelewu wierzytelności hipotecznej niezbędny jest wpis w księdze wieczystej. Nie można przy tym pominąć art. 95 ust. 4 i 5 pr. bank., zgodnie z którym do ustanowienia hipoteki dotyczącej wierzytelności bankowej jest wymagane złożenie przez właściciela nieruchomości oświadczenia o ustanowieniu hipoteki na rzecz banku z zachowaniem formy pisemnej pod rygorem nieważności; ta sama zasada obowiązuje w wypadku ujawnienia w księdze wieczystej m.in. zmiany treści hipoteki.

Ponadto, do dnia 13 stycznia 2009 r. obowiązywał art. 92c pr. bank., zgodnie z którym przelew wierzytelności banku na towarzystwo funduszy inwestycyjnych

tworzące fundusz sekurytyzacyjny albo na fundusz sekurytyzacyjny wymagało uzyskania przez bank zgody dłużnika banku, będącego stroną czynności dokonanej z bankiem, jak również zgody dłużnika z tytułu zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z dokonanej czynności oraz złożenia przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego, który nabędzie wierzytelność. Zgoda i oświadczenie powinny być być wyrażone w formie pisemnej pod rygorem nieważności (ust. 1).

Omawiana problematyka nie wynika wprost z ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1355 ze zm.). Stanowisko skarżącej, że z art. 95 ust. 4 i 5 pr. bank. wynika, iż w razie przelewu wierzytelności bankowej, w każdym wypadku, a więc również w razie przelewu takiej wierzytelności przez bank na fundusz sekurytyzacyjny, aktualizuje się potrzeba uzyskania zgody właściciela nieruchomości na wpis w księdze wieczystej nowego wierzyciela, nawiązuje do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniach: z dnia 20 maja 2009 r. (I CZ 22/09, MoP 2010, nr 14, s. 801), z dnia 6 listopada 2009 r. (I CZ 59/09, niepubl.), z dnia 23 czerwca 2010 r. (II CSK 20/10, niepubl.) i z dnia 20 listopada 2014 r. (V CSK 21/14, MonPrBank 2015, nr 10, s. 41).

Powyższy pogląd nie jest jednak trafny i był przedmiotem szerokiej analizy zawartej w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2018 r. (IV CSK 280/17, niepubl.), którą Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie w całości podziela. Nie ma potrzeby przytaczania całości argumentacji zawartej w tym orzeczeniu, którego istota sprowadza się do stwierdzenia, że uchylenie art. 92c pr. bank jest dostatecznym argumentem dla przyjęcia, że dokonany po dniu 13 stycznia 2009 r. przelew na fundusz sekurytyzacyjny wierzytelności bankowej zabezpieczonej hipotecznie nie wymaga zgody dłużnika, a ponadto analiza art. 95 pr. bank. prowadzi do wniosku, iż przepis ten nie zawiera i nie zawierał wymogu uzyskania zgody dłużnika rzeczowego na przelew wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie; wymóg taki mógłby wynikać wyłącznie z umowy o ustanowienie hipoteki (zob. też orzecznictwo powołane w postanowieniu z dnia 16 marca 2018 r.).

Tak więc kwestionowana umowa przelewu wierzytelności była ważna i skuteczna, co oznacza, że Funduszowi przysługuje przymiot czynnej legitymacji procesowej w niniejszej sprawie. Powyższe przesądza o niezasadności również zarzutów naruszenia prawa materialnego podniesionych w skardze kasacyjnej.

Na marginesie należy wskazać, że uzasadnienie wyroku sądu II instancji, ogłoszone na podstawie art. 326 § 3 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., powinno zawierać wszystkie elementy wskazane w art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., z uwzględnieniem art. 387 § 2¹ i art. 505¹³ § 2 k.p.c. Takie uzasadnienie musi być zgodne z przyjętymi normami językowymi oraz odpowiadać podstawowym wymaganiom formalnym stawianym aktom urzędowym (sądowym). Także transkrypcja ogłoszonego uzasadnienia, sporządzona na podstawie art. 387 § 2 k.p.c., powinna spełniać wszystkie wymagania urzędowego dokumentu pisemnego, również w zakresie poprawności językowej oraz powszechnie przyjętych zasad typografii. Chodzi o format tekstu (rozmiar czcionki, interlinię, marginesy) i jego segmentację, a w szczególności akapity (wcięcia akapitowe), zwłaszcza nieodzowne w argumentacji akapity analityczne i tranzytywne. Te uwagi typograficzne mają zresztą charakter uniwersalny i dotyczą także uzasadnień sporządzanych „od początku” na piśmie. W przeciwnym razie akt uzasadnienia (dokument transkrypcyjny) staje się nieczytelny albo bardzo trudno czytelny, niezrozumiały, a w niektórych wypadkach może narażać na uszczerbek powagę sądów i wymiaru sprawiedliwości. Uzasadnienie wyroku, pełniąc wiele funkcji prawnych i pozaprawnych, jest aktem jurysdykcyjnym równie ważnym jak samo wyrzeczenie. Obok funkcji kontrolnej, interpretacyjnej, jurysprudenckiej, profilaktycznej i społecznej pełni także bardzo istotną funkcję pomocniczą przy oznaczaniu zakresu powagi rzeczy osądzonej (postanowienie SN z dnia 18 listopada 2015 r., III CSK 237/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 52; zob. też wyroki SN: z dnia 29 marca 2006 r., II PK 163/05, OSNP 2007, nr 5-6, poz. 71 i z dnia 9 kwietnia 2015 r., II CSK 392/14, niepubl.).

Ponieważ skarga kasacyjna w niniejszej sprawie nie zawierała zarzutów odnoszących się do powyższych przepisów postępowania cywilnego (regulujących ogłoszone uzasadnienie), nie podlegały one analizie. Niemniej nie sposób nie zauważyć, że ustne uzasadnienie zaskarżonego wyroku jest stosunkowo

lakoniczne, nie zawiera szerszych wywodów prawnych, jest nieusystematyzowane i zawiera niedokończone stwierdzenia. Ponadto, sama transkrypcja tego uzasadnienia jest pisana jednym ciągiem, nie zawiera właściwych akapitów, co znacznie utrudnia analizę motywów, jakimi kierował się Sąd Apelacyjny wydając zaskarżony wyrok. Aczkolwiek, ostatecznie, było możliwe odkodowanie toku rozumowania tego Sądu, to jednak jeżeli Sąd zdecydował się na tę formę uzasadnienia wyroku podlegającego zaskarżeniu skargą kasacyjną, powinien uwzględnić powyższe wytyczne w zdecydowanie większym stopniu.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w punkcie I sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 i 99 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 265 ze zm.), w brzmieniu obowiązującym w dacie wniesienia skargi kasacyjnej.

jw